

Divide et impera

Hezur huts irudituko zitzaizkion Rubensi egungo *sex symbol*-ak. Ikasle batek galdetu zidan zertan zen Versaillesko Dianaren irudia idealizatua, berari emakume arrunt-arrunta iruditzen baitzitzaion. Jakina da artearen kontzeptua eta horrek beregan hartzen dituen ideiak ez direla unibertsalak. Euskal Herriko eguraldia bezain aldakorra dira edertasun, estilizazio eta dotoretasunaren ideiak.

Ez da beharrezkoa denboran atzera edo geografian aurrera egitea hori baieztatzeko: Donostiako politikariek eta Egiako bizilagunek kulturaren inguruko ikuspegi guztiz kontra-jarriak dituzte. Lehenek instituzio distiratsu, garbi eta behar bezala gainbegiratuak kontsideratzen dituzte ederrak; besteek auzoarekin lotura dutenak, xumeagoak baina berezkoak nahiago dituzte. Horregatik itxi dute politikariek Kortxoenea: edertasun jakin baten aldeko mugimendua izan da. Edertasun totalitario eta eztabidaezina, alegia.

Hala ere, anglosaxoiek *timing* izendatzen duten hori bikain planifikatu dute Donostiako botere faktikoek. Noiz itxi Kortxoenea, eta Tabakalera ireki baino astebete lehenago. *Printzea* existituko ez balitz, ezingo nuke horrenbeste maltzurkeria imajinatu: mila esker gardentasunagatik, Makia-velo. Kontrajarritako fronte gisa aurkeztu dituzte horrela bizentzotakoak, eta segadan erori dira ordura arte bizilagun abegitsuak izandakoak, bai auzotarrak, baita Ane Rodriguez ere. Kulturari aukeraketa egin beharko bagenu legez aurkeztu dute kontua, instituzioa edo autogestionatua, nazioartekoa versus auzo mailakoa, hippya ala hipsterra. Urdaiazpikoa edo gazta. Eta zergatik ez sandwicha? Ezin al ditugu biak izan,

ezin du Donostia bezalako hiriburu (europar) batek kultura eskaintza askotarikoa eta aberatsa gozatu?

Divide et impera. Batek pentsatuko luke Donostiako agintariak Tabakalerak aurrera egitea nahiko luketela, azken finean, euren hiriko arte-zentro nagusia delako. Baina ez dezagun ahaztu Tabakaleraren birsortzea aurreko gobernuaren erabakia izan zela, eta Elorzaren «ikus-entzunezko zentro internazionalaren» ideia baztertu zuela ekonomikoki bideragarriago eta bertako arte-eragileei zuzendutako proiektu berri baten alde. Ez dena, inolaz ere, Denis Itxaso eta bere kide askoren planetara egokitzen. Bertako artisten formazioaz pentsatzen dutena oso argi utzi dute, hain zuzen, Kalostra arte-eskola osatu berriari Kortxoenearen etorkizun berbera inposatu diotenean.

Tabakalera, aldiz, ez dute Kortxoenearen moduan itxiko, hori argi. Baina egungo lantaldearen gaineko presioa egin eta eragin dezakete, Tabakalera, paradoxikoki, aldi berean auzoaren areriotzat ezarriz eta espezializatuegi bezala aurkeztuz, honela aldaketa sakonak sustatzeko. Hots, programazio mota aldatu eta Guggenheimen antz handiagoa duen zerbait bultzatzeko, Zinemaldira datorren Brad Pitt baten edertasun totalitario eta eztabaidaezinenaren parean egongo dena.

Profesional askeak

Azaroaren 4an argitaratu zituen Euskal Herriko Agintaritzaren Aldizkariak artearen zabalkunderako zein ekoizpeneko emandako diru-laguntzak. 2015eko deialdiari dagozkio; beraz, abenduaren 31rako proiektuek burututa egon behar dute. Horrek esan nahi du data horren aurretik egin diren ekintza guztiak dirua jasoko zuten ala ez jakin gabe gauzatu direla. Hots, espekulazio hutsari lotuz, esperantzari helduz eta dirua jasotzen ez bada zer gertatuko den gehiegi pentsatu gabe (depresioa ez bultzatzeko) egiten direla kultur plangintza ez-instituzionalak Euskal Herrian.

Bihotzekoaren muga bizi dira diru publikoz hornitzen diren ekintza independenteak geurean. Politikarien esanetan, urtez urteko plangintza egiten da eta horretarako diru-laguntza eskatu. Errealitatea da urteko azken bi hilabeteetan soilik dakitela eragile eta artistek zenbat diru daukaten, eta bitartean B, D eta E planak direla nagusi. Material hura enkargatua utzi eta dirua iristen ez bada, ez hartu; lagunei faboreak eskatu eta, diru-laguntza jaso gero, ordaindu. Behin eta berriro eskatu dute plataforma txikiak (Consonni, Okela, Puerta, Reflex...) bi edo hiru urteko programa proposatzeko aukera, programazioa gauetik goizera eta faborez fabore egin beharrean, sendotu eta errotzeko. Profesionaltasuna bultzatzeko, aurretik ordainsariak zehazteko eta gonbidatzen duten jendeari baldintza minimo batzuk eskaintzeko. Baina ezinezkoa omen da. 20 urteko Guggenheimeko akordioak sinatzen dituzten politikariek diotenaren arabera, ezin da urtezahararren mugatik harago planifikatu. Eta hamarkadetan itoko gaituen erraustegia ipiniko duten berberak ezin dute haien legealditik urte bat kanpo doan 15.000 euroko diru-laguntza ziurtatu, balizko hurrengo gobernuarekiko zilegi ez delako.

Askotan entzun da Euskal Herriko arte mundua subentzionatuegi dagoela, artistek, ekimen independenteek diru-laguntzei esker bizirauten dutela soilik. Arte-praktika lanbidetzat ulertu eta tratatzen duten ekimenek behar dituzte horretarako diru-sarrerak, eta egia da haien errekurso nagusia, maiz bakarra, instituzioen laguntza izaten dela. Baina publikoa instituzioen diru pribatu legez kudeatzen duen gizarte honetan, publiko-pribatu binomiotik kanpoko bestelako bideak moztu eta garatu gabe utzi dituen kapitalismo hiltzailean, gogorra da diru publikoaren menpe bizitzea. Batetik, administrazioak ekoizleen eskerren zain dirudielako, opari bat emango balie modura. Eta ekoizleek inoiz ez dakitelako aurtengoan oparia jasotzeko bezain onak izan ote diren.

Kapitalaren logikaren barnean, publiko-pribatu kolaborazioa jainkotu da, hau da, enpresa kapitalista pribatuek dirua jartzea kultur ekimenetan. Paradoxikoki (edo ez), kapitala

du ten enpresei interesatzen zaizkienak instituzioek gehien sustatzen dituzten berberak dira: museo handiak, bildumazaleak eta ikusgarriak. Bide hori ezinezkoa da txikientzako, hain zuzen, eta askorentzako gainera, interesatzen ez zaizkien ekonomiaren baldintzapean jarriko zituen.

Egon dira bestelako saiakera batzuk, adibidez, crowdfundingaren bitartez, ekimen baterako diru-laguntza pribatu txikiak emateko aukera luzatuz. Baina bere topera iritsi da: azkenean lagunok besterik ez dugu halako proiektuetan dirua jartzen, gehiagi baitaude sarean; eta, bestetik, horrela lortutako dirua beti da mugatua, programa osoa edo proiektu zabalagoa mantentzeko gutxiegi.

Euskal Herrian bada aspaldi lankidetzan, autoantolakuntzaren bitartez proiektuak gauzatzeko ohitura. Badira kooperatibak, badira gaztetxeak, badira auzo-elkarteak. Lehenak hiperkapitalizatuak daude zenbaitetan, bigarrenek ez dute profesionaltasuna sustatzen, baina arte munduan akaso bakoitzetik hainbat ideia hartu beharko genituzke geure bide propioa zabaltzeko. Ahaztu gabe, ordea, instituzioak publikoak direla, diru publikoa ez dela oparia eta artistak gure kultura sortu, edukiz bete eta hornitzen duten eragileak direla. Eta kulturak kapitalismoaren logikatik aldentzen diren beste printzipio eta irizpideak behar dituela onartuz, eta horiek identifikatu eta garatzeko denon artean lan eginez.

2016an, hamaika artelan euskaraz

Azkenean *Ocho apellidos vascos* ikustea erabaki nuen, hainbat laguneren artean zebiltzan komentarioak ulertzeko. Ez zen espero nuena baino okerragoa, ezta hobea ere. Komedia hutsal eta nahiko ziztrina, pertsonaia prototipiko eta errepikakorrekin. Kontu batek, ordea, harritu ninduen. Film osoaren argudioa sostengaezina zen: sevillarrak aita euskaldunarekin topo egiten zuen unean, hark euskaraz esaldi bat botatzearekin nahikoa luke engainuaz jabetzeko. Ez al zen

ikusle oro horretaz konturatu? Guztiz antinaturala da euskaldun bat espainolez hizketan aritzea inoren balizko euskaltasuna frogatzeko.

Baina noski ezetz, ikusle gehienak ez ziren konturatu, Espainian jende askok barneratua baitu euskara dela Madriler a asteburu pasa goazenean ingurukoek ez ulertzeko soilik erabiltzen dugun hizkuntza; esfortzu bat eginez ibiltzen duguna, gure espainolez mintzatzeko berezko joeraren aurka, berezi bihurtzen gaituen zerbait izateko. Orain aste gutxi, izan ere, Euskal Herrian urteak lanean daramatzen Gaztelako kide batek euskaldun zaharra den beste bati eskolak euskaraz ematea asko kostatzen ote zitzaion galdetu zion. Euskara, askorentzat, lana lortzeko ikasi dugun hizkuntza delako, sekula ez duguna gustura hitz egiten.

Dani Rovira protoaktoreak (bere burua errepresentatzen duen subespezieko kidea), fikzioan euskaldun batekin maitemindu arren, ez zuen Euskal Herriko kulturarekiko interes handia erakutsi: Goya sariaren emanaldian behin eta berriz ahoskatu zuen *Loreak* gaizki, azentua azken silaban ezarriz. Gainera, agerian geratu zen ez zuela pelikula ikusi, ez zelako horri buruzko broma (txar) bat ere egiteko gai izan. Ziur asko, akademiako beste askok ere ez zuten ikusi, bitxia baita pelikula hoberenarekin batera izendapen gehiago ez jaso izana. Bitxia, halaber, Oscarretarako aukeratzea gero. Gutxiago kostatzen zaio espainiar akademiari espainolez egina ez dagoen filma atzerrian aitortua izatea bertan baino?

Edozein kasutan, *Loreak*-ekiko Goya sarietako jarrerak geurean ere askotan pairatu behar dugun aurreiritzi bat erakusten du: euskaraz egindako artelan oro maila baxuagokoa dela. Diru gehiago lortzeko egin dela euskaraz, edo lantalde kaxkarra izango duela hizkuntzaren bidezko 'bazterketa' egin delako. Bideo-arteko pieza bat bada, jende gutxiagorengana iritsiko dela diote askok (liluragarria bertako batek ingelesezko hitzak aukeratzen dituenean inork ez duela halako burutaziorik). Eta edozein artelanetan euskaraz egiten bada, bideoa, zinea edo testua integratzen duen edozein formatu

izan, jakintzat jotzen da 'euskal gai' buruz hitz egingo duela. Eta 'euskal gai' horiek ez dira inoiz antikapitalismoa, ekologia edo berdintasuna, esaterako, terrorismoa eta baserria baizik. Euskal Herria mundu globaletik at existituko balitz bezala, berezko drametan murgilduta.

Geurean ere, ez soilik Madrilan, artistei euskaraz naturaltasunez lan egin dezaten eskaini eta eskatu behar diegu, eta euskaraz ekoiztutako lan horiei zabaltzeko bideak eman. Normalizazioa esparru guztietan egin behar delako, eta artearen barnean atzeratu samar gabiltza horretan. 🍷